

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-12-21

Närvarande: F.d. justitierådet Karin Almgren samt justitieråden Johnny Herre och Dag Mattsson.

Modernare adoptionsregler

Enligt en lagrådsremiss den 7 december 2017 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i föräldrabalken,
2. lag om adoption i internationella situationer,
3. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
4. lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584),
5. lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner,
6. lag om ändring i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap,
7. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),
8. lag om ändring i utlänningslagen (2005:716),
9. lag om ändring i lagen (2016:1013) om personnamn.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Elin Bellander.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

Inledning

I lagrådsremissen föreslås en modernisering av lagstiftningen om adoption. Syftet är att stärka barnperspektivet och skapa bättre förutsättningar för ett effektivt förfarande som uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet.

Remissen innehåller ett förslag till nytt 4 kap. föräldrabalken och en ny lag om adoption i internationella situationer, liksom ändringar i främst socialtjänstlagen.

En adoption är ett rättsligt förfarande där en person upptar en annan som sitt barn på sådant sätt att det mellan adoptanten och den som adopteras uppstår samma familjerättsliga förhållande som mellan föräldrar och barn. Adoptionen medför alltså en genomgripande förändring. Den rättsliga relation som fanns mellan barnet och barnets tidigare förälder övergår till att i stället gälla mellan barnet och den nya föräldern, med betydande rättsverkningar för såväl den tidigare och den nya föräldern som barnet och de berördas släktingar.

Som anförts i remissen är det förenat med utmaningar att åstadkomma en mer ändamålsenlig och modern lagstiftning. Rättsinstitutets natur gör det till lagstiftning av alldeles speciellt slag; konsekvenserna är rättsligt sett omvälvande. Vidare är adoptionsärenden inte någon homogen grupp. Det rör sig om både adoption av barn och adoption av vuxna. En adoption kan vara nationell eller internationell. I vissa fall vet sökanden redan när handläggningen inleds vem som ska adopteras, i andra är detta okänt och det särskilt vid en internationell adoption. Lagstiftningen bör vara flexibel men

samtidigt tillräckligt fast för att de hänsyn som gör sig gällande ska få genomslag. Traditionellt ställs det därför upp bestämda krav i lagen, på ett annat sätt än som görs i fråga om vårdnadsbeslut där den närmare bedömningen av lämplighet och andra omständigheter lättare kan överlämnas till avgörandet i det enskilda fallet. Det gäller speciella förutsättningar i fråga om såväl adoptanten som den som ska adopteras, liksom för den allmänna lämplighetsprövningen.

Lagrådet konstaterar att övervägandena i remissen är grundliga och väl underbyggda. Särskilt bör framhållas den utförliga och genomarbetade författningskommentaren, som bör kunna tjäna till god vägledning vid tillämpningen. Lagrådets granskning har underlättats av att föredragningen har genomförts mycket väl.

Mot bakgrund av lagstiftningens vikt har Lagrådet ändå en hel del förslag på förbättringar. Det rör sig till stor del om närmast lagtekniska och systematiska synpunkter, framför allt för att åstadkomma en reglering som blir mera överskådlig och som ger tydligare uttryck för det bakomliggande syftet.

Barnets bästa

I lagrådsremissen föreslås att barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor som rör adoption av ett barn. I stort kan Lagrådet ansluta sig till de uttalanden som görs i remissen om när adoption av ett barn kan komma i fråga. Vad som anförs där är balanserat och rimligt och kan vara till god vägledning vid tillämpningen.

Som också synes erkännas i remissen stämmer emellertid dessa uttalanden inte överens med den föreslagna lagtexten, att barnets bästa ska vara "avgörande för alla frågor som rör adoption".

Uttryckssättet är hämtat från 6 kap. 2 a § föräldrabalken, där det gäller vårdnad, umgänge och boende, men har getts ett bredare tillämpningsområde och omfattar inte bara beslut utan alla frågor. I rättsligt hänseende kan emellertid en adoption inte jämföras med ett vårdnadsbeslut. Genom adoptionen ska skapas ett nytt familjerättsligt förhållande inte bara under ett barns uppväxt utan för all framtid och kommande släktingar. En bedömning där barnets bästa i det enskilda fallet ska bli avgörande är alltför begränsad för de starka enskilda skyddsintressen som gör sig gällande. Bedömningen måste göras bredare och – som också sägs i remissen – med beaktande av samtliga omständigheter, där barnets bästa ska väga tungt. Mot bakgrund av den genomgripande innebörden av en adoption har lagstiftaren i lagen slagit fast vissa förutsättningar, framför allt i fråga om samtycke, som måste uppfyllas – oavsett vilken bedömning som kan göras av rätten i det enskilda fallet om vad som då framstår som bäst för barnet.

Enligt Lagrådets mening kan det ifrågasättas om bestämmelsen, som den är lagtekniskt avfattad, är förenlig med innebörden av en adoption. Även om man enligt FN:s barnkonvention kan gå längre än vad som föreskrivs i konventionen för att förverkliga barnets rättigheter, finns det skäl att vid just adoption fästa huvudsakligt avseende vid den balans som följer av konventionen mellan tillgodoseende av barnets bästa och andra intressen. Lagrådet utvecklar denna invändning i det följande.

Möjligheten för sambor att adoptera

En i sak väsentlig förändring är att sambor föreslås kunna adoptera. Det går inte att bortse från att ett barn där föräldrarna är gifta rättsligt sett har en säkrare ställning än ett barn vars föräldrar är sambor.

Lagrådet har likväl ingen invändning mot förslaget, som tvärtom framstår som en naturlig familjerättslig utveckling.

Det är inte givet att samma definition på sambor – två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll – ska gälla här som i sambolagen. Definitionen i den lagen ska avgränsa det familjerättsliga förhållandet mellan två personer där man med lagstiftning ska säkerställa att det, ifall förhållandet upphör, görs en rimlig delning av gemensam bostad och bohag. Sambolagens definition är motiverad av huvudsakligen ekonomiska hänsyn, medan ju helt andra intressen gör sig gällande vid en adoption. Det kan också anmärkas att sambolagens definition inte utesluter att någon av samborna är gift; det är bara lagen som inte är tillämplig i en sådan situation (se 1 § tredje stycket). Samtidigt kan konstateras att möjligheten till assisterad befruktning för sambor utgår från definitionen, och det är svårt att avgränsa parförhållandet på något annat ändamålsenligt sätt. Med hänsyn till den lämplighetsprövning som rätten ska göra vid adoptionsbeslutet – och där samtliga omständigheter ska beaktas också vad gäller sökandena och det aktuella parförhållandet – godtar Lagrådet att sambolagens definition används.

I remissen framhålls att det ska göras en ingående prövning av sambornas lämplighet. Endast de sambor som kan ge barnet en stabil och trygg uppväxt ska få möjlighet att prövas som adoptivföräldrar. Enligt Lagrådets mening är det angeläget att rätten noga prövar stabiliteten i samboförhållandet.

Vuxenadoption

I lagrådsremissen föreslås också en viss reglering av vuxenadoptioner. Frågan är dock behandlad på ett ganska summariskt

sätt. Enligt Lagrådets uppfattning förtjänar saken ytterligare uppmärksamhet i den fortsatta beredningen.

I dag regleras alla adoptioner av samma paragraf, medan det i remissen föreslås att vuxenadoptioner och adoptioner av barn ska huvudsakligen behandlas åtskilt. Det är inte säkert att detta i alla avseenden är en lämplig ordning. Mot bakgrund av adoptionens innebörd är det exempelvis tveksamt om en adoption av en sjuttonåring ska behandlas på ett annat sätt än en adoption av en artonåring.

Också ett ärende om vuxenadoption är indispositivt och rätten ansvarar för att ärendet är tillräckligt utrett. Enligt lagrådsremissens förslag är rätten skyldig att ge berörda tillfälle att yttra sig och inhämta yttrande från Migrationsverket. Till skillnad från vad som gäller vid en barnadoption innehåller förslaget inte några särskilda regler om hur rätten i övrigt ska få det underlag som krävs för att bedöma lämpligheten av adoptionen. Saken är av praktisk betydelse. En fråga är i vilken utsträckning rätten ska utreda om de uppgifter som lämnas i adoptionsansökningen är korrekta och fullständiga. En annan är om rätten i vissa ärenden där det bedöms motiverat, t.ex. vid adoption av den som fyllt arton år för inte så länge sedan, kan inhämta någon form av adoptionsutredning. I den fortsatta beredningen bör utvecklas hur rätten över huvud taget ska förfara i dessa ärenden för att säkerställa ett fullgott bedömningsunderlag och vilka möjligheter rätten har att på egen hand att komplettera underlaget.

Rättens utredningsskyldighet

I ett adoptionsärende har rätten en utredningsskyldighet och därmed ett ansvar för att utredningen i ärendet är tillräcklig. I nuvarande

4 kap. 8 § föreskrivs därför att rätten ska pröva om det är lämpligt att adoptionen äger rum. Vidare finns vissa bestämmelser i 10 § om att upplysningar ska inhämtas. Som framhålls i lagrådsremissen innebär inte dessa bestämmelser att rätten saknar utredningsansvar i övrigt. Utredningsskyldigheten kan variera beroende på om det är fråga om adoption av ett barn eller om det är fråga om en vuxenadoption. Alla ärenden om adoption är emellertid indispositiva. Rätten har ett eget ansvar för att de omständigheter som kan ha betydelse för bedömningen kommer fram. I detta ligger att berörda personers inställning utreds och att de yttranden som bör finnas i ärendet inhämtas. Om rätten saknar ett klarläggande i en fråga som är av avgörande betydelse för utgången, ska den genom materiell processledning försöka få till stånd ett sådant klarläggande. Det kan inte sällan finnas anledning att hålla muntlig förhandling i ärendet.

I lagrådsremissen görs bedömningen att rättens allmänna utredningsskyldighet inte längre behöver komma till uttryck i föräldrabalken, eftersom ärendelagen är tillämplig och det i 12 § i den lagen finns en bestämmelse om att rätten ska se till att ärendet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver.

Enligt Lagrådets uppfattning är rättens utredningsskyldighet av så grundläggande betydelse för ett adoptionsbeslut att den bör framgå av föräldrabalken. Därmed blir också betydelsen av de specifika utredningsåtgärder som ska vidtas enligt lagregleringen klarare. I linje med utredningsförslaget bör därför en paragraf om indispositiviteten och den allmänna utredningsskyldigheten tas in i balken.

Lagrådet föreslår att paragrafen utformas enligt följande.

X § Rätten ska vid prövning av om en adoption uppfyller de krav som lagen ställer se till att ärendet blir tillräckligt utrett.

Uttrycket domstol

I den föreslagna lagtexten talas genomgående om "domstolen". Det får anses processrättsligt vedertaget att använda "rätten" när domstolen inte åsyftas som institution utan som beslutande organ. Den grundläggande tanken är att markera kopplingen till domförhetsreglerna i rättegångsbalken.

Lagrådet förordar att "domstolen" ersätts med "rätten" i de föreslagna paragraferna, särskilt som "rätten" används i föräldrabalken i övrigt. Det förhållandet att "domstolen" förekommer i ärendelagen och lagen om personnamn föranleder ingen annan bedömning.

4 kap. 1 §

I paragrafen, under rubriken Prövning av adoption, anges att adoption beslutas av allmän domstol. Enligt Lagrådets mening kan behovet av en inledande paragraf med det föreslagna innehållet ifrågasättas. Att det är allmän domstol som beslutar torde med tillräcklig tydlighet framgå av 13 § som reglerar behörig domstol. Lagrådet förordar att paragrafen och rubriken närmast före paragrafen slopas. Om det anses vara av vikt att tydliggöra att beslutanderätten ligger hos allmän domstol, bör i vart fall detta regleras i anslutning till bestämmelserna om handläggning av adoptionsärenden.

4 kap. 2 och 3 §§

I 2 § föreslås att barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor som rör adoption av ett barn.

Den föreslagna paragrafen reser ett antal frågor.

För det första framgår det av förslaget att barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor rörande adoption. Det betyder att barnets bästa ska vara avgörande bl.a. för alla beslut som fattas om adoption enligt lagen. I enlighet med vad Lagrådet inledningsvis uttalar är detta en ordning som kan ifrågasättas.

Det framgår av övervägandena och författningskommentaren till den föreslagna bestämmelsen att avsikten har varit att göra barnets bästa till det som ska vara avgörande och att inga andra intressen ska få gå före barnets bästa.

Emellertid framgår det av 8 § att ett barn som har fyllt tolv år inte får adopteras utan eget samtycke. Alldeles oavsett vad som objektivt sett kan anses utgöra barnets bästa får adoption alltså inte ske om inte barnet i sådana fall lämnar sitt samtycke. Barnets bästa är således i detta hänseende inte avgörande.

På motsvarande sätt framgår av 9 § att ett barn som huvudregel inte får adopteras utan samtycke från en förälder som är vårdnadshavare. Det behövs inte samtycke bl.a. om synnerliga skäl föreligger. Undantaget är avsett att tillämpas i fall där det skulle framstå som stötande om adoptionen inte kunde komma till stånd och då närmast i särpräglade situationer där de övriga undantagen inte är tillämpliga, men det ändå framstår som mycket angeläget att ett beslut om adoption fattas trots att föräldern inte har lämnat sitt samtycke. Avsikten synes dock inte vara att barnets bästa ska vara det kriterium som får avgöra om undantaget ska tillämpas. Inte heller beträffande vårdnadshavande förälders samtycke är alltså barnets bästa avgörande.

I sammanhanget kan också hänvisas till att en önskan om att ge ett barn bättre levnadsvillkor än vad barnet har i sitt hemland inte är

tänkt att vara ett skäl för adoption, även om det skulle stå klart att detta vore till barnets bästa.

Härtill kommer att bestämmelsen att barnets bästa ska vara avgörande inte heller är i samklang med förslagets 3 §. I den paragrafen anges att ett barn får adopteras om det är lämpligt och att vid bedömningen det särskilt ska beaktas barnets behov av adoptionen och sökandens lämplighet att adoptera. Avsikten är att bedömningen ska ske med beaktande av samtliga relevanta omständigheter. Den lämplighetsbedömning som ska göras är svår att förena med att barnets bästa ska vara avgörande.

Uttrycket att "barnets bästa ska vara avgörande" finns i svensk lagstiftning, såvitt Lagrådet kunnat utröna, endast i 6 kap. 2 a § föräldrabalken. Beträffande den paragrafen anges i förarbetena att lokutionen innebär att det inte finns några andra intressen som kan gå före barnets bästa, t.ex. rättvisa mellan föräldrarna eller en förälders behov av kontakt med barnet. Även om andra hänsyn naturligtvis kan finnas med i övervägandena, är det barnets bästa som till slut ska vara bestämmande för beslutet. Det gäller såväl för domstolens avgöranden som för socialnämndens beslut att godkänna eller inte godkänna ett avtal som föräldrarna träffar. (Se prop. 2005/06:99 s. 85 f.) Före lagändringen angavs att barnets bästa skulle komma i första rummet. Regeringen anförde emellertid att det är barnets intressen som måste stå i fokus och att när det gäller vårdnad, boende och umgänge bör det inte finnas några intressen som kan ta över. Detta gjorde att betydelsen av barnets bästa borde komma till klarare uttryck i lagtexten. (Se a. prop. s. 39 f.)

En liknande formulering finns i 1 § sista stycket lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, där det anges att vid beslut enligt

lagen ska vad som är bäst för den unge vara avgörande. Formuleringen anges i förarbetena vara resultatet av en anpassning av lagen till åtagandena enligt artikel 3 i barnkonventionen som anger att vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet. En snävare formulering valdes i lagen eftersom åtgärder som vidtas och beslut som fattas med stöd av lagen inte kan ha annat syfte än att förbättra för den unge och inget annat intresse kan få ta över vad som är bäst för den unge.

Barnets bästa som kriterium och som bedömningsgrund finns i ett betydande antal paragrafer i vitt skilda lagar. Ofta anges i dessa paragrafer att barnets bästa ska särskilt beaktas eller komma i främsta rummet.

Ett exempel på den senare formuleringen finns i 21 kap. 1 § föräldrabalken. Det anges i förarbetena till den bestämmelsen att barnets bästa alltid ska finnas med som en utgångspunkt för bedömningen och att bestämmelsen innebär att det inte finns några andra intressen som kan gå före barnets bästa. Skälet till att bestämmelsen inte formulerades som 6 kap. 2 a §, trots att någon egentlig skillnad inte avsågs, var att man önskade undvika tolkningen att bestämmelsen gav en i förhållande till 21 kap. 5 och 6 §§ fristående grund att vägra verkställighet. Av dessa båda paragrafer framgår uttryckligen att rätten ska vägra verkställighet, om det är uppenbart att verkställigheten är oförenlig med barnets bästa och att verkställighet inte ska ske mot barnets vilja i fall där denna bör beaktas utom då rätten finner det nödvändigt av hänsyn till barnets bästa.

Inom hälso- och sjukvårdsområdet används ofta uttrycket att när vård ska ges till barn ska barnets bästa särskilt beaktas (se t.ex. 5 kap. 6 § hälso- och sjukvårdslagen, 3 § tredje stycket tandvårdslagen,

1 kap. 8 § patientlagen och 2 § lagen om stöd vid klagomål mot hälso- och sjukvården; jfr 1 kap. 2 § socialtjänstlagen där det anges att vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas). I lagen om skydd mot internationella hot mot människors hälsa anges med ett liknande uttryck bl.a. att när åtgärder till skydd för människors hälsa ska vidtas och dessa rör barn ska det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver (14 §). På motsvarande sätt gäller enligt 1 kap. 4 § smittskyddslagen att när smittskyddsåtgärder rör barn ska det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Samma uttryck används i 1 kap. 10 § utlänningslagen, där det anges att i fall som rör ett barn ska särskilt beaktas vad hänsynen till barnets hälsa och utveckling samt barnets bästa i övrigt kräver.

I socialtjänstlagen anges också i 6 kap. 13 §, såväl i den lydelse som nu gäller och den som föreslås i lagrådsremissen, att socialnämndens medgivande till internationell adoption kan återkallas även när barnet har tagits emot av den eller de som vill adoptera, om en fortsatt vistelse hos dem inte vore förenlig med barnets bästa. Motsvarande krav på att åtgärden eller beslutet är förenligt med barnets bästa används i 34 och 46 §§ lagen om personnamn som krav för byte av efternamn.

Någon gång kan det i stället anges att barnets bästa ska vara utgångspunkt för alla beslut och åtgärder enligt lagen. Så är fallet exempelvis i skollagen, se 1 kap. 10 §.

Av de i det föregående lämnade exemplen framgår att det är mycket vanligt att barnets bästa anges som ett viktigt eller det viktigaste kriteriet men att barnets bästa generellt inte ska vara (ensamt) avgörande i de komplexa beslutssituationer som ofta råder.

Sverige är med avseende på behandlingen av barn i olika situationer bundet av ett antal konventioner. Formuleringarna i dessa är enligt Lagrådets mening av betydelse för bedömningen av hur barnets bästa ska få inverka på eller vara bestämmande för adoptionsbeslut.

I 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner anges i ingressen att undertecknade stater är övertygade om nödvändigheten av att vidta åtgärder för att säkerställa att internationella adoptioner genomförs med beaktande av barnets bästa. I artikel 1 anges på samma sätt att ändamålet med konventionen är att upprätta garantier för att säkerställa att internationella adoptioner sker med beaktande av barnets bästa (eng: "to establish safeguards to ensure that intercountry adoptions take place in the best interest of the child"). Beträffande villkoren för sådan adoption gäller att den ska äga rum endast om de behöriga myndigheterna i ursprungsstaten har funnit att en internationell adoption är till barnets bästa (art. 4, "determined ... that an intercountry adoption is in the child's best interest"). Här är alltså barnets bästa inte avgörande men en viktig del i beslutsprocessen.

I lagen om internationell adoptionsförmedling anges på motsvarande sätt att ett krav på de sammanslutningar som ska arbeta med internationell adoptionsförmedling i Sverige eller utomlands (6 och 7 §§) är att det står klart att sammanslutningen kommer att förmedla adoptioner på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt, utan vinstintresse och med barnets bästa som främsta riktmärke. Inte heller här är barnets bästa avgörande, men det ska komma i första hand eller i främsta rummet.

I 1996 års Haagkonvention om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldrans ansvar och åtgärder till skydd för barn anges i ingressen att staterna som

undertecknat konventionen bekräftar att barnets bästa ska komma i främsta rummet (eng. "the best interest of the child are to be a primary consideration"). I konventionen ställs ett antal krav på myndigheter att bedöma om olika beslut och åtgärder är "till barnets bästa" (eng. "assess the best interest of the child", "considers that this is in the child's best interest", se t.ex. artikel 8.1, 8.4 och 10.1 b). Också dessa formuleringar betyder att barnets bästa är det viktigaste kriteriet men inte avgörande.

I barnkonventionen anges i artikel 3 att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska barnets bästa komma i främsta rummet (eng. "In all actions concerning children, ... , the best interests of the child shall be a primary consideration.", fr. "Dans toutes les décisions qui concernent les enfants, ..., l'intérêt supérieur de l'enfant doit être une considération primordiale"). Formuleringen överensstämmer med den i 1996 års Haagkonvention. Barnets bästa ska alltså komma i främsta rummet. Därav följer inte att barnets bästa ska vara avgörande.

Beträffande just adoptioner anger artikel 21 i barnkonventionen att konventionsstater som erkänner eller tillåter adoption ska säkerställa att barnets bästa främst beaktas (eng. "ensure that the best interests of the child shall be the paramount consideration", fr. "s'assurent que l'intérêt supérieur de l'enfant est la considération primordiale en la matière"). Barnets bästa ska alltså enligt artikelns engelska och franska versioner vara det som ges störst betydelse. Inte heller här anges att barnets bästa ska vara avgörande.

Slutsatsen är att barnets bästa enligt Sveriges konventionsåtaganden på området, däribland barnkonventionen, inte ska vara

det avgörande men den bedömningsgrund som ska komma i främsta rummet eller ges störst betydelse.

Enligt Lagrådets mening är det mindre lämpligt att föräldrabalkens krav för adoption går längre än dessa åtaganden, och slår fast en bedömningsordning som knappast är förenlig med den rättsliga innebörden av en adoption. Det är inte heller lämpligt att lagtexten ger intryck av att barnets bästa i alla situationer är det avgörande, trots att så inte är fallet när det exempelvis krävs samtycke. Lagrådet förordar därför att det i lagen anges att barnets bästa ska komma i främsta rummet eller ges störst betydelse vid alla frågor om adoption.

Ett ytterligare problem med den föreslagna regleringen i 2 § är att lagtexten anger att barnets bästa ska ha den angivna betydelsen för "alla frågor som rör adoption". Detta avviker från vad som gäller enligt 6 kap. 2 a § föräldrabalken, där det anges att barnets bästa ska ha denna betydelse för "alla beslut". Det i 2 § föreslagna uttrycket är alltså betydligt bredare.

Enligt Lagrådets uppfattning är det tveksamt om inte också den föreslagna 2 § bör begränsas till beslut som regleras i kapitlet. Det kan alltså ifrågasättas om barnets bästa verkligen ska vara avgörande eller det främsta intresset beträffande allt som anges i kapitlet, exempelvis när det gäller olika handläggningsfrågor som kan uppkomma i adoptionsärendet.

Den huvudsakliga avsikten med 2 § synes vara att i en portalparagraf ange att barnets bästa ska vara i centrum för all hantering och alla beslut i samband med en adoption. I 6 kap. finns en sådan portalparagraf. En motsvarande paragraf rörande adoptioner skulle kunna utformas så, att det anges att vid alla frågor som rör adoption ska beaktas att en adoption ska vara till barnets bästa. Ett sådant krav

innebär att barnets bästa ska vara ledstjärna för allt arbete som leder fram till adoptionen, dvs. inte bara rättsens slutliga beslut utan också hur adoptionsutredningen genomförs.

I 3 § anges att ett barn får adopteras om det är lämpligt och att det vid den bedömningen ska särskilt beaktas barnets behov av adoption och sökandens lämplighet att adoptera. Av författningskommentaren framgår att bedömningen av om adoptionen är lämplig ska göras i varje enskilt fall med beaktande av samtliga relevanta omständigheter. Detta bör enligt Lagrådets mening framgå av lagtexten.

Som förslaget är utformat ges intrycket att så snart adoption är lämpligt får ett barn adopteras. Detta är naturligtvis inte avsikten. För det första ska också kravet på barnets bästa vara uppfyllt. För det andra framgår av tidigare lagförarbeten att i lämplighetsprövningen ska ingå en bedömning av om andra, och kanske mindre ingripande och mindre definitiva, alternativ än adoption kan åstadkomma den situation för barnet som eftersträvas, exempelvis en annan placering av barnet än i hemmet hos vårdnadshavaren eller vårdnadshavarna. Det som synes vara avsikten med paragrafen är att ange att ett barn endast får adopteras om det är lämpligt. Detta bör komma till uttryck i lagtexten. Det bör också anges, inte minst av tydlighetsskäl, att barnets bästa är det viktigaste bedömningskriteriet också vid lämplighetsbedömningen.

Med hänvisning med det anförda föreslår Lagrådet att de aktuella paragraferna ges följande lydelse.

X § Vid alla frågor som rör adoption av ett barn ska beaktas att adoptionen ska vara till barnets bästa.

X § Ett barn får adopteras endast om det är lämpligt. Bedömningen av om en adoption är lämplig ska göras i varje enskilt fall med beaktande av samtliga omständigheter.

Barnets bästa ska ges störst betydelse vid bedömningen.

Vid bedömningen ska beaktas barnets behov av adoptionen och sökandens lämplighet att adoptera.

4 kap. 4 §

Paragrafen innehåller en bestämmelse om barnets rätt att få information och komma till tals i adoptionsärendet. Bestämmelsen går tillbaka på barnets rätt till delaktighet enligt artikel 12 i barnkonventionen.

Lagrådet anser att – i enlighet med barnkonventionen – barnets grundläggande och generella rätt till delaktighet bör komma till direkt uttryck i paragrafen, även om tillgång till information och möjlighet att komma till tals utgör de viktigaste inslagen i delaktigheten. Det bör också tydligare framgå att delaktigheten utgör en rättighet som barnet har och att denna rättighet föreligger under hela adoptionsförfarandet. Däremot behöver det inte föreskrivas att barnet ska få ”relevant” information. Detta utgör en självklarhet, som – om det anges i lagtexten – kan leda till en alltför begränsad tillämpning.

Lagrådet föreslår att paragrafen utformas enligt följande.

X § Barnet har rätt att vara delaktigt under hela adoptionsförfarandet. I rätten till delaktighet ligger att barnet ska få information och ges möjlighet att kunna framföra sina åsikter i frågor som rör adoptionen.

Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

I X § finns en bestämmelse om krav på barnets samtycke.

4 kap. 5 §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för adoption av en vuxen.

Lagrådet hänvisar till vad som anförs i inledningen om vuxen-
adoptioner. Paragrafen bör i vart fall få en något annorlunda
avfattning.

Lagrådet föreslår att paragrafen utformas enligt följande.

X § Den som har fyllt 18 år får adopteras endast om det finns särskild
anledning till en adoption med hänsyn till det personliga förhållandet
mellan sökanden och den som adoptionen avser och om en adoption
även i övrigt är lämplig.

Vid bedömningen av om det personliga förhållandet motiverar en
adoption ska särskilt beaktas om sökanden har uppfostrat den som
adoptionen avser eller om adoptionen annars kan bekräfta en
personlig relation som motsvarar den mellan barn och förälder.

4 kap. 6 och 7 §§

I paragraferna regleras vem som får adoptera. I förhållande till
nuvarande lagstiftning har en utvidgning skett på så sätt att sambor
ges samma möjlighet att adoptera som gifta par. Som framgår av
inledningen anser Lagrådet att det får godtas att sambolagens
definition gäller även vid adoption.

Enligt Lagrådets mening blir regleringen tydligare om möjligheten att
adoptera gemensamt regleras i ett sammanhang. Bestämmelserna i
6 § andra och tredje styckena bör därför flyttas till 7 §. Det är också
lämpligt att rubriken närmast före 6 § får ett mer informativt innehåll.

Lagrådet föreslår att de aktuella paragraferna och rubriken ges
följande lydelse.

Vem som får adoptera

X § Den som har fyllt 18 år får adoptera.

X § Makar och sambor får endast adoptera gemensamt. En make eller sambo får dock med sin makes eller sambos samtycke adoptera hans eller hennes barn. I fråga om samtycket tillämpas X § andra stycket.

En make eller sambo får i annat fall än som anges i första stycket adoptera ensam endast om den andra maken eller sambon vistas på okänd ort eller är varaktigt förhindrad att adoptera till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande.

Andra än makar och sambor får inte adoptera gemensamt.

4 kap. 8 och 9 §§

Den som har fyllt tolv år får som huvudregel inte adopteras utan att själv ha samtyckt till adoptionen. Samtycke till adoption måste också inhämtas från en förälder som är vårdnadshavare. I fråga om samtycke gäller vad som föreskrivs om förälder också särskilt förordnad vårdnadshavare och annan som har trätt i förälders ställe.

Det tredje stycket i 9 § bör få en något annan avfattning för att det tydligt ska framgå att vad som sägs om förälder i första och andra styckena också gäller särskilt förordnad vårdnadshavare och annan som har trätt i förälders ställe.

Uttrycket "annan som trätt i förälders ställe" täcker också svenska förhållanden. Av remissen framgår emellertid att detta inte är avsikten. Formuleringen avser enbart att träffa någon som på grund av lag eller sedvänja i ett annat land har ställning som vårdnadshavare för ett barn som inte har någon vårdnadshavare. Enligt Lagrådets mening är det nödvändigt att detta också kommer till uttryck i paragrafen.

Lagrådet föreslår att paragraferna formuleras enligt följande.

X § Om den som ska adopteras har fyllt tolv år, måste han eller hon samtycka till adoptionen. Något samtycke behövs inte om han eller hon är

varaktigt förhindrad att samtycka till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande.

X § Ett barn får inte adopteras utan samtycke från den förälder som är vårdnadshavare.

Något samtycke behövs inte om

1. föräldern är varaktigt förhindrad att samtycka till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande,
2. föräldern vistas på okänd ort, eller
3. det finns synnerliga skäl.

Vad som sägs om förälder i första och andra styckena gäller även en särskilt förordnad vårdnadshavare eller annan som på grund av lag eller sedvänja i ett annat land får anses ha trätt i förälders ställe.

4 kap. 10 §

Paragrafen innehåller vissa bestämmelser som kompletterar de paragrafer som föreskriver krav på samtycke.

Liksom i fråga om 4 § bör i första stycket preciseringen "relevant" information utgå. För att fånga upp vad som anförs i författningskommentaren bör kravet på information också få en något tydligare avfattning i lagtexten.

Det föreslagna andra stycket ger intryck av att modern "ska" samtycka när hon har återhämtat sig efter födseln. Det är emellertid självklart att hon inte har en skyldighet att samtycka. Tanken är att ge modern en respit innan hon bestämmer sig. En moder kan därför lämna ett samtycke först sedan hon har återhämtat sig; först då kan hon över huvud taget samtycka.

Till skillnad från i dag talar den föreslagna bestämmelsen i andra stycket inte om samtycke från modern utan om samtycke "från den som har fött barnet". Även om bestämmelsen ska tillämpas också i det fallet att en adoption ska ske sedan ett barn har fötts efter insemination i samkönat förhållande, står det klart att den kvinna som

då föder barnet är moder i bestämmelsens mening. Nuvarande lagtext tillämpas på det sättet.

Vid föredragningen har upplysts att bestämmelsen inte ska vara tillämplig när samtycke ska lämnas i fråga om ett barn som en gång tidigare har adopterats, och att detta är ett skäl för den valda lokutionen. Enligt Lagrådets mening är det givet att en bestämmelse av detta slag i praktiken inte kan komma till användning i den situationen. Däremot ligger det i sakens natur att bestämmelsen skulle aktualiseras om en person hade ändrat kön från kvinna till man och därefter föder barn (jfr SOU 2016:11; jfr även prop. 2015/16:180 s. 179).

Den föreslagna omskrivningen ger därmed ett kryptiskt och udda intryck och kan förlora i verkan. Bestämmelsen bör ges en klarare och rakare utformning.

Första och andra styckena avser två helt skilda frågor – krav på information och möjlighet att återhämta sig efter födseln – och det är bättre om de inte regleras i samma paragraf. Kravet på information kan lämpligen läggas i de paragrafer som innehåller de materiella kraven på samtycke, medan bestämmelsen om möjlighet återhämta sig bör bli en egen paragraf.

Lagrådet föreslår att bestämmelserna om information utformas enligt följande.

(Till remissens 8 § som ett andra stycke)
Innan samtycket lämnas ska den som ska adopteras få information om innebörden av adoptionen och samtycket.

(Till remissens 9 § som ett tredje stycke)
Innan samtycket lämnas ska föräldern få information om innebörden av adoptionen och samtycket.

X § En moder kan samtycka till adoption först när hon har återhämtat sig tillräckligt efter födseln.

4 kap. 17 §

I paragrafen finns en skyldighet för rätten att inhämta yttrande från Migrationsverket. En motsvarande bestämmelse finns nu i 2 § lagen om internationella rättsförhållanden rörande adoption.

Bestämmelsen passar mindre väl i föräldrabalken.

I tidigare lagstiftningsärende har ansetts att regeln ska finnas i lag och inte i förordning (se prop. 2000/01:66 s. 35 och s. 52). Regeringsformens föreskrifter om normgivning har därefter ändrats. Det bör i den fortsatta beredningen övervägas om skyldigheten att inhämta yttrande inte nu kan ges i förordning. Ett alternativ som bör prövas är att ta upp behovet av yttrande från Migrationsverket i kommentaren till den allmänna bestämmelse om rättens utredningsskyldighet som med Lagrådets förslag tas in i lagen. Det kan noteras att det inte rör sig om någon ovillkorlig skyldighet för rätten.

4 kap. 18 och 19 §§

I paragraferna regleras vilka som rätten ska skriftväxla med i ett adoptionsärende. I samband med att rätten ger en förälder eller den som sökanden vill adoptera tillfälle att yttra sig ska rätten också upplysa om att ärendet kan komma att avgöras även om det inte kommer in något yttrande till domstolen.

Det kan ifrågasättas om det inte vore lämpligt att i de fall samtycke krävs också upplysa om detta. Vidare bör 18 § tredje stycket få en utformning motsvarande den som föreslås i 9 § tredje stycket.

Paragraferna skulle då få följande lydelse.

X § Rätten ska ge den som är förälder till den som sökanden vill adoptera tillfälle att yttra sig inom en viss tid. Rätten ska samtidigt upplysa om att ärendet kan komma att avgöras även om det inte kommer in något yttrande till domstolen. Krävs samtycke enligt X §, ska även detta framgå av underrättelsen.

Första stycket gäller inte om

1. det är uppenbart obehövt att föräldern får tillfälle att yttra sig,
2. föräldern är varaktigt förhindrad att yttra sig till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande,
3. föräldern vistas på okänd ort, eller
4. det finns synnerliga skäl.

Vad som sägs om förälder i första och andra styckena gäller även en särskilt förordnad vårdnadshavare eller annan som på grund av lag eller sedvänja i ett annat land får anses ha trätt i förälders ställe.

X § Rätten ska ge den som sökanden vill adoptera tillfälle att yttra sig inom en viss tid, om han eller hon har fyllt arton år. Rätten ska samtidigt upplysa om att ärendet kan komma att avgöras även om det inte kommer in något yttrande till domstolen. Krävs samtycke enligt X §, ska även detta framgå av underrättelsen.

Första stycket gäller inte om det är uppenbart obehövt att den som sökanden vill adoptera får tillfälle att yttra sig.

4 kap. 21 § och rubriken till 4 kap. 21 och 22 §§

I 21 § regleras de huvudsakliga effekterna av en adoption.

Paragrafen syftar till att ge uttryck dels för att en adoption i Sverige är en s.k. stark adoption, dels för att den s.k. likställighetsprincipen gäller. Det ska alltså inte göras någon rättslig skillnad mellan ett adopterat barn och föräldrarnas biologiska barn.

Syftet att genom bestämmelsen uttryckligen reglera också de särpräglade situationer där någon omadopteras har enligt Lagrådets mening medfört att paragrafen i den delen har fått ett något vagt innehåll i jämförelse med motsvarande reglering i nuvarande bestämmelser. I paragrafen används också uttrycket adoptivbarn.

Uttrycket rimmar mindre väl med principen att ett barn som har adopterats ska anses som adoptivförälderns barn och inte som barn till tidigare föräldrar. Den särskilda beteckningen adoptivbarn bör därför om möjligt undvikas eftersom det antyder att det finns en skillnad.

Lagrådet föreslår att rubriken och paragrafen, med vissa ytterligare närmast redaktionella justeringar, ges följande innehåll.

Rättsverkan av en adoption

X § Den som har adopterats ska anses som adoptivförälderns barn och inte som barn till sina tidigare föräldrar. Det som i lag eller annan författning tillägger släktskapet mellan barn och förälder rättslig betydelse ska tillämpas på det adopterade barnet och adoptivförälder.

Om en make eller sambo har adopterat den andra makens eller sambons barn, ska den som har adopterats anses som makarnas eller sambornas gemensamma barn.

Första och andra styckena gäller inte i den utsträckning något annat är särskilt föreskrivet eller följer av rättsförhållandets natur.

4 kap. 23 §

Paragrafen handlar om föräldrarnas skyldighet att upplysa om adoptionen.

Ett barn har enligt barnkonventionen rätt att få vetskap om sina föräldrar (artikel 7). 1993 års Haagkonvention innehåller en skyldighet för konventionsstaterna att bevara upplysningar om barnets ursprung, bl.a. om barnets föräldrar. En adopterad persons rätt till information har även slagits fast i Europadomstolens praxis. I svensk rätt finns olika sätt för hjälp och stöd till den som har adopterats och som söker kunskap om sitt ursprung, bl.a. i socialtjänstlagen. Utländska barn kan få råd och hjälp från adoptionsorganisationerna och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

I allt väsentligt kan Lagrådet ansluta sig till vad som anförs i lagrådsremissen om intresset av att ett barn får veta sitt ursprung och föräldrarnas ansvar, liksom om behovet av en reglering i föräldrabalken. Av remissen framgår att öppenhet i dessa frågor normalt är viktigt för att barnet ska kunna utveckla tillit till föräldrarna och andra vuxna och en egen självuppfattning. En förutsättning för att den som har adopterats ska kunna söka sitt ursprung är att han eller hon över huvud taget känner till adoptionen. De närmare överväganden som aktualiseras i dessa fall är väl beskrivna i remissen.

Enligt Lagrådets mening är det dock tveksamt om den föreslagna bestämmelsen, som den har avfattats, uppfyller de krav som barnkonventionen ställer.

Enligt den föreslagna paragrafen ska föräldrarna så snart det anses lämpligt upplysa barnet om att han eller hon är adopterat. Som bestämmelsen är utformad lägger alltså staten som lagstiftare en skyldighet på föräldrarna men ger ingen direkt rättighet åt barnet. Bedömningen av om det är lämpligt att informera är uteslutande upp till föräldrarna. Förslaget hindrar inte att föräldrarna menar att det aldrig är lämpligt att berätta om adoptionen och att barnet därmed inte får någon information. Omvänt hindrar bestämmelsen inte att föräldrarna informerar även när det står klart att barnet inte vill veta om det, kanske till och med skulle skadas. Barnets intresse är utan avgörande betydelse. Vidare är föräldrarnas skyldighet enligt förslaget så allmänt hållen att den inte kan genomdrivas på något rättsligt sätt. I praktiken blir regeln illusorisk och riskerar att ge falska förhoppningar för den som har adopterats, fränsett de invändningar av mera principiellt slag som kan riktas mot en osanktionerad skyldighet. Det ska anmärkas att upplysningsskyldigheten många gånger kommer att aktualiseras när den som har adopterats har blivit vuxen. Som exempel kan nämnas att ett barn adopteras som

åttaåring, och därför inte behöver lämna samtycke till adoptionen, men som vuxen vill få kunskap om sin bakgrund.

Enligt Lagrådets uppfattning bör det övervägas om bestämmelsen om information i stället kan utformas i närmare anslutning till barnkonventionen, dvs. som en rättighet för barnet och inte bara som en allmän skyldighet för föräldrarna. Utgångspunkten bör vara att den som vill få upplysning om sitt ursprung har rätt till det, oavsett föräldrarnas inställning. I fråga om ett mindre barn kan det naturligtvis inte krävas att barnet uttryckligen säger att det vill veta om adoptionen, utan föräldrarna är på vanligt sätt skyldiga att vara varse sitt barns behov och ska – som anförs i remissen – genom en öppen hållning bedöma när saken kan tas upp och hur informationen ska presenteras. Detta utesluter inte att bestämmelsen, som ju ska kunna tillämpas även i fråga om den som har blivit vuxen, utformas som en rättighet till upplysning om adoptionen. En sådan utformning har också den fördelen att den som har adopterats kan hänvisa till sin rättighet enligt föräldrabalken t.ex. vid kontakter med myndigheter, låt vara att bestämmelsen inte bryter igenom sekretessregler.

Ett sätt kan vara att utforma rubriken och paragrafen enligt följande.

Barnets rätt till information om adoptionen

Barnet har rätt att av föräldrarna upplysas om att han eller hon är adopterat. Om någon har adopterat sin makes eller sambos barn, gäller detta även i förhållande till maken eller sambon.

Förslaget till lag om adoption i internationella situationer

1 §

Enligt andra stycket gäller lagen inte i den utsträckning något annat följer av annan lag.

Internationellt privaträttsliga bestämmelser om adoption finns i 1931 års förordning om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap. Förordningen reglerar svensk domstols behörighet, tillämplig lag och erkännande av adoptionsbeslut. Med andra stycket ska åstadkommas att dessa bestämmelser tillämpas i stället för den föreslagna lagen.

1931 års förordning beslutades av Kungl. Maj:t med stöd av ett bemyndigande i 1904 års lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. Enligt övergångsbestämmelserna till 1974 års regeringsform ska äldre författning ha fortsatt giltighet utan hinder av att den inte har tillkommit i den ordning som skulle ha iakttagits vid tillämpningen av den nya regeringsformen. Det sägs vidare att 8 kap. 17 § regeringsformen om den formella lagkraftens princip (nuvarande 8 kap. 18 §) ska tillämpas för dessa författningar. I motiven konstateras att det äldre författningsbeståndet måste inpassas i de former och kategorier som 1974 års regeringsform skapar. 1931 års förordning har därefter ändrats genom lag vid ett antal tillfällen, och bemyndigandet i 1904 års lag har upphävts med hänvisning till att privaträttsliga frågor kräver lagstiftning.

Det förhållandet att 1931 års förordning kan ändras bara genom lag innebär inte nödvändigtvis att förordningen ska anses utgöra lag och därmed falla under andra stycket. I varje fall kan det finnas anledning att klargöra förordningens ställning i andra stycket, inte minst mot bakgrund av dess stora praktiska betydelse på området.

Ett sätt kan vara följande.

Lagen gäller inte i den utsträckning något annat följer av förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap eller av annan lag.

2 §

I paragrafen regleras svensk domstols behörighet.

Enligt tredje punkten får en ansökan om adoption tas upp av svensk domstol om det finns särskilda skäl till att saken prövas i Sverige. I kommentaren sägs att de särskilda skälen ska ta sikte på anknytningen hit. För att undvika att bestämmelsen får en alltför vidsträckt tillämpning bör detta framgå av lagtexten.

Lagrådet föreslår att punkten 3 utformas enligt följande.

3. det med beaktande av annan anknytning till Sverige finns särskilda skäl till att saken prövas här.

4 §

Av paragrafen framgår att ett adoptionsbeslut som har meddelats eller annars gäller i barnets eller adoptivföräldrarnas hemviststat ska gälla i Sverige.

I rubriken närmast före paragrafen, men inte i lagtexten, används ”erkännande” för att beskriva att ett beslut gäller i Sverige. Enligt Lagrådets mening underlättas förståelsen om samma begrepp används genomgående.

Lagrådet föreslår att paragrafen och rubriken närmast före paragrafen ges följande lydelse.

När utländska beslut gäller i Sverige

Ett utländskt beslut om adoption som har meddelats av en domstol eller någon annan myndighet gäller i Sverige när det har fått laga kraft, om beslutet har meddelats eller annars gäller i

1. den stat där det adopterade barnet hade sin hemvist när adoptionsförfarandet inleddes, eller
2. den stat där adoptivföräldern eller någon av adoptivföräldrarna hade sin hemvist när beslutet meddelades.

I 5 och 6 §§ finns bestämmelser om ytterligare förutsättningar i vissa fall för att beslutet ska gälla.

5 §

I paragrafen hänvisas på två ställen till 4 § men paragrafangivelsen avser olika lagrum. För att undvika den förvirring detta kan orsaka kan paragrafen omformuleras enligt följande.

Om lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling var tillämplig på adoptionen, krävs att adoptionen har genomförts i enlighet med den lagen för att ett sådant beslut som avses i 4 § ska gälla i Sverige.

Om det finns synnerliga skäl, får den myndighet som regeringen bestämmer godkänna att beslutet ska gälla i Sverige trots att förutsättningarna i första stycket inte är uppfyllda.

6 §

I paragrafen finns en skyddsregel med krav på godkännande i vissa fall för att ett utländskt adoptionsbeslut ska gälla i Sverige. Om ett utländskt adoptionsbeslut avser någon som hade hemvist här när adoptionsförfarandet inleddes, krävs ett särskilt godkännande av svensk myndighet trots att det i och för sig finns förutsättningar för erkännande enligt den allmänna regeln i 4 §.

Till skillnad från 1971 års lag krävs enligt lagrådsremissens förslag inte att en prövning görs på grund av att den som har adopterats genom det utländska beslutet var svensk medborgare; skyddet gäller bara för den som hade hemvist i Sverige.

Även om utgångspunkten för den föreslagna lagen bör vara hemvistprincipen, är det enligt Lagrådets mening – i enlighet med bedömningen i utredningsförslaget – motiverat att låta just skyddsregeln i förevarande paragraf omfatta också medborgarskap. Ifall regeln begränsas till endast frågan om hemvist, finns det risk för att den öppnar upp för missbruk av det svenska systemet för erkännande. Det allmänna ordre public-förbehållet är inte tillräckligt för att hindra orimliga erkännanden i dessa situationer. En myndighetskontroll är därmed befogad också för dessa fall.

Lagrådet föreslår att paragrafen utformas enligt följande.

Om det adopterade barnet var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige när adoptionsförfarandet inleddes, gäller ett beslut enligt 4 § endast om den myndighet som avses i 5 § andra stycket godkänner att beslutet ska gälla.

8 §

Lagrådet föreslår att paragrafen utformas enligt följande.

Ett utländskt beslut om adoption gäller inte i Sverige om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen.

9 §

Lagrådet föreslår att paragrafen utformas enligt följande.

Ett beslut enligt 5 § andra stycket, 6 och 7 §§ får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

10 §

Paragrafen reglerar rättsverkningarna av ett utländskt beslut om adoption som gäller i Sverige. Enligt bestämmelsen har ett utländskt beslut samma rättsverkningar som ett svenskt beslut om adoption.

Bestämmelsen innebär att det utländska beslutet inte gäller i Sverige som det är utan i stället med de rättsverkningar som ett adoptionsbeslut som meddelats i Sverige skulle ha haft. Ett utländskt beslut om en s.k. svag adoption, där det i vissa avseenden fortfarande finns kvar ett rättsligt förhållande mellan den som adopteras och de tidigare föräldrarna, ska i Sverige anses som en stark adoption, där förhållandet inte längre har någon rättslig betydelse. Trots att den utländska adoptionen innebär att barnet t.ex. har kvar sin arvsrätt efter de tidigare föräldrarna ska beslutet inte ha den innebörden i Sverige utan här ska barnet i stället bara ha arvsrätt efter de nya föräldrarna. Det blir därmed oegentligt att tala om att det utländska beslutet gäller i Sverige.

Den i lagrådsremissen föreslagna ordningen skiljer sig från vad som gäller enligt 1971 års lag. Enligt den lagen innebär det utländska beslutet att barnet anses som adoptivföräldrarnas barn i fråga om vårdnad, förmynderskap och underhåll. När det gäller arvsrätt gäller däremot vad som i allmänhet är föreskrivet om tillämplig lag beträffande rätten till arv, oavsett vilken lag som har tillämpats vid adoptionen.

Remissens förslag skiljer sig också i väsentliga hänseenden från utredningsförslaget. Enligt utredningens förslag ska utgångspunkten vara att en utländsk adoption har samma giltighet i Sverige som i det andra landet; om adoptionen är svag där är den svag också här. Bara i förhållande till adoptanten och hans eller hennes släktingar

ska adoptionen ha samma rättsverkningar som en svensk adoption. Vidare innebär förslaget från utredningen att en utländsk svag adoption däremot ska kunna omvandlas till en stark adoption i Sverige. Ett särskilt domstolsförfarande ska gälla för en sådan omvandling, med krav på samtycke från de berörda. Utredningens förslag tillstyrktes eller lämnades utan invändning av i stort sett samtliga remissinstanser.

I lagrådsremissen väljs alltså en ordning som i viktiga avseenden är en annan än den som gäller i dag och den som utredningen föreslog. En utländsk svag adoption föreslås gälla som en stark adoption i Sverige, utan något krav på omvandling. I remissen hänvisas huvudsakligen till att det är viktigt att undvika att barn som har adopterats lever i Sverige under osäkra förhållanden; värdet av barnens trygghet väger tyngre än värdet av att i ett enskilt fall göra en nyanserad bedömning eller att arvsfrågan alltid avgörs enligt samma lag.

Lagrådet konstaterar att remissens förslag till denna nyordning inte kan anses ha beretts på ett tillräckligt sätt. Ytterligare synpunkter bör inhämtas från berörda instanser innan förslaget läggs till grund för lagstiftning.

Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen

6 kap. 12 a §

I remissen föreslås att giltighetstiden för ett medgivande att ta emot barn för internationell adoption ska räknas fram till den tidpunkt då sökanden tar emot barnet i sin vård. Vid föredragningen har upplysts att avsikten är att uttrycket "i sin vård" ska beskriva att personen faktiskt har fått omvårdnaden om barnet. Uttrycket förekommer inte

tidigare i socialtjänstlagen. Däremot används det i två paragrafer i socialförsäkringsbalken som rör adoption (se 12 kap. 8 § och 21 kap. 5 §). Mot den bakgrunden har Lagrådet inte något att erinra mot att uttrycket med samma innebörd också förs in i socialtjänstlagen.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga

Lagrådets förslag till lagtext

4 kap. Om adoption

Adoption av ett barn

1 § Vid alla frågor som rör adoption av ett barn ska beaktas att adoptionen ska vara till barnets bästa.

2 § Ett barn får adopteras endast om det är lämpligt. Bedömningen av om en adoption är lämplig ska göras i varje enskilt fall med beaktande av samtliga omständigheter.

Barnets bästa ska ges störst betydelse vid bedömningen.

Vid bedömningen ska beaktas barnets behov av adoptionen och sökandens lämplighet att adoptera.

3 § Barnet har rätt att vara delaktigt under hela adoptionsförfarandet. I rätten till delaktighet ligger att barnet ska få information och ges möjlighet att kunna framföra sina åsikter i frågor som rör adoptionen.

Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

I 7 § finns en bestämmelse om krav på barnets samtycke.

Adoption av en vuxen

4 § Den som har fyllt 18 år får adopteras endast om det finns särskild anledning till en adoption med hänsyn till det personliga förhållandet mellan sökanden och den som adoptionen avser och om en adoption även i övrigt är lämplig.

Vid bedömningen av om det personliga förhållandet motiverar en adoption ska särskilt beaktas om sökanden har uppfostrat den som adoptionen avser eller om adoptionen annars kan bekräfta en personlig relation som motsvarar den mellan barn och förälder.

Vem som får adoptera

5 § Den som har fyllt 18 år får adoptera.

6 § Makar och sambor får endast adoptera gemensamt. En make eller sambo får dock med sin makes eller sambos samtycke adoptera

hans eller hennes barn. I fråga om samtycket tillämpas 8 § andra stycket.

En make eller sambo får i annat fall än som anges i första stycket adoptera ensam endast om den andra maken eller sambon vistas på okänd ort eller är varaktigt förhindrad att adoptera till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande.

Andra än makar och sambor får inte adoptera gemensamt.

Samtycke

7 § Om den som ska adopteras har fyllt tolv år, måste han eller hon samtycka till adoptionen. Något samtycke behövs inte om han eller hon är varaktigt förhindrad att samtycka till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande.

Innan samtycket lämnas ska den som ska adopteras få information om innebörden av adoptionen och samtycket.

8 § Ett barn får inte adopteras utan samtycke från den förälder som är vårdnadshavare.

Något samtycke behövs inte om

1. föräldern är varaktigt förhindrad att samtycka till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande,
2. föräldern vistas på okänd ort, eller
3. det finns synnerliga skäl.

Innan samtycket lämnas ska föräldern få information om innebörden av adoptionen och samtycket.

Vad som sägs om förälder i första och andra styckena gäller även en särskilt förordnad vårdnadshavare eller annan som på grund av lag eller sedvänja i ett annat land får anses ha trätt i förälders ställe.

9 § En moder kan samtycka till adoption först när hon har återhämtat sig tillräckligt efter födseln.

Förbud mot ersättning

10 § En ansökan om adoption får inte bifallas, om det från någon sida har getts eller utlovats ersättning eller om det har avtalats om bidrag till barnets underhåll.

Ett avtal om ersättning eller underhåll som avses i första stycket är utan verkan.

Adoptionsärenden

11 § En ansökan om adoption får göras av den eller dem som vill adoptera.

12 § En ansökan om adoption görs till tingsrätten i den ort där den som sökanden vill adoptera har sin hemvist. Om den som sökanden

vill adoptera inte har sin hemvist i Sverige, görs ansökan till tingsrätten i den ort där sökanden eller någon av sökandena har sin hemvist.

Om det inte finns någon behörig domstol enligt första stycket, görs ansökan till Stockholms tingsrätt.

13 § Rätten ska vid prövning av om en adoption uppfyller de krav som lagen ställer se till att ärendet blir tillräckligt utrett.

14 § Om ansökan avser adoption av ett barn, ska rätten uppdra åt socialnämnden att utse någon att genomföra en adoptionsutredning. Uppdraget ska lämnas till den kommun där barnet har sin hemvist. Om barnet inte har sin hemvist i Sverige ska uppdraget lämnas till socialnämnden i den kommun där någon av sökandena har sin hemvist.

Om det inte finns någon behörig socialnämnd enligt första stycket ska uppdraget lämnas till socialnämnden i Stockholms kommun.

Rätten ska bestämma en viss tid inom vilken utredningen ska vara slutförd. Om det behövs, får rätten förlänga denna tid. Rätten ska se till att utredningen bedrivs skyndsamt. Rätten får ange riktlinjer för adoptionsutredningen.

15 § Den som genomför en adoptionsutredning ska utreda om förutsättningarna för adoption är uppfyllda. Utredaren ska alltid försöka klarlägga barnets och föräldrarnas inställning.

Utredaren ska redovisa det som har framkommit för rätten och lämna ett förslag till beslut.

16 § En socialnämnd som har tillgång till uppgifter som kan vara av betydelse för en adoptionsutredning är, trots sekretess enligt 26 kap. 1 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), skyldig att lämna sådana uppgifter på begäran av den socialnämnd som har fått ett uppdrag enligt 14 §. Detsamma gäller när uppgifterna begärs av den som socialnämnden har utsett att genomföra utredningen.

17 § Rätten ska ge den som är förälder till den som sökanden vill adoptera tillfälle att yttra sig inom en viss tid. Rätten ska samtidigt upplysa om att ärendet kan komma att avgöras även om det inte kommer in något yttrande till domstolen. Krävs samtycke enligt 8 §, ska även detta framgå av underrättelsen.

Första stycket gäller inte om

1. det är uppenbart obehövt att föräldern får tillfälle att yttra sig,
2. föräldern är varaktigt förhindrad att yttra sig till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande,
3. föräldern vistas på okänd ort, eller
4. det finns synnerliga skäl.

Vad som sägs om förälder i första och andra styckena gäller även en särskilt förordnad vårdnadshavare eller annan som på grund av lag eller sedvänja i ett annat land får anses ha trätt i förälders ställe.

18 § Rätten ska ge den som sökanden vill adoptera tillfälle att yttra sig inom en viss tid, om han eller hon har fyllt arton år. Rätten ska samtidigt upplysa om att ärendet kan komma att avgöras även om det inte kommer in något yttrande till domstolen. Krävs samtycke enligt 7 §, ska även detta framgå av underrättelsen.

Första stycket gäller inte om det är uppenbart obehövt att den som sökanden vill adoptera får tillfälle att yttra sig.

19 § Vid rättens handläggning av ärenden om adoption tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Rättsverkan av en adoption

20 § Den som har adopterats ska anses som adoptivförälderns barn och inte som barn till sina tidigare föräldrar. Det som i lag eller annan författning tillägger släktskapet mellan barn och förälder rättslig betydelse ska tillämpas på det adopterade barnet och adoptivförälder.

Om en make eller sambo har adopterat den andraakens eller sambons barn, ska den som har adopterats anses som makarnas eller sambornas gemensamma barn.

Första och andra styckena gäller inte i den utsträckning något annat är särskilt föreskrivet eller följer av rättsförhållandets natur.

21 § Om makar eller sambor gemensamt adopterar ett barn, står barnet under vårdnad av båda makarna eller samborna från den tidpunkt då adoptionsbeslutet får laga kraft. Detsamma gäller om en make eller sambo adopterar den andraakens eller sambons barn. Om en person i annat fall ensam adopterar ett barn, står barnet under vårdnad av adoptivföräldern från den tidpunkt då adoptionsbeslutet får laga kraft.

Barnets rätt till information om adoptionen

22 § Barnet har rätt att av föräldrarna upplysas om att han eller hon är adopterat. Om någon har adopterat sin makes eller sambons barn, gäller detta även i förhållande till maken eller sambon.